

บทที่ ๑๑

การร้องเพลงพื้นบ้าน : เพลงปฏิพากย์

ความหมายของเพลงพื้นบ้าน

พื้นบ้าน หมายถึง เฉพาะถิ่น เช่น ของพื้นบ้าน, มักใช้เข้าคู่กับ พื้นเมือง เป็นพื้นบ้านพื้นเมือง. (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๒)

พื้นเมือง หมายถึง เฉพาะเมือง, เฉพาะท้องถิ่น, เช่น ของพื้นเมือง คนพื้นเมือง นิทานพื้นเมือง. (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๒)

เพลงพื้นบ้าน หมายถึง เพลงที่ชาวบ้านร้องเล่นกันจนเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต มีลักษณะประจำถิ่น แต่ละถิ่นจะมีท่วงทำนองและลีลาแตกต่างกันไป แต่มีแบบแผนที่คล้ายคลึงกันจนถึงเป็นวิถีของสังคมได้ บางทีเรียกเพลงเหล่านี้รวมๆว่า เพลงพื้นบ้านพื้นเมือง. (เอนก นาวิกมูล, ๒๕๒๘)

เพลงพื้นบ้าน หรือ เพลงชาวบ้าน หมายถึง บทหรือกรอนที่ชาวบ้านคิดผูกขึ้นร้องเล่นกันตามท้องถิ่นต่างๆ ซึ่งแต่ละท้องถิ่นได้ประดิษฐ์แบบแผนการร้องของตนไปตามความนิยม และสำเนียงภาษาที่พูดแตกต่างกันออกไป. (ธิดา โมกข์รัตน์และวินัย ภูระหงส์, ๒๕๒๖)

ดังนั้น เพลงพื้นบ้าน จึงหมายถึง บทร้องที่ชาวบ้านในแต่ละท้องถิ่นคิดขึ้นใช้ร้อง มีความหมายเช่นเดียวกับเพลงพื้นเมือง เพลงชาวบ้าน และเพลงพื้นบ้านพื้นเมือง

ประเภทของเพลงพื้นบ้าน

การจัดประเภทของเพลงพื้นบ้านมีหลายวิธี (สุกัญญา ภัทราชัย, ๒๕๔๒ และเอนก นาวิกมูล, ๒๕๔๒) ดังนี้

แบ่งตามสภาพภูมิศาสตร์ คือ

๑. เพลงพื้นบ้านภาคเหนือ ได้แก่ ซอ เช่น จ้อย เพลงอ้อลูก เป็นต้น
๒. เพลงพื้นบ้านภาคกลาง ได้แก่ เพลงเรือ เพลงเกี่ยวข้าว เพลงฉ่อย เป็นต้น
๓. เพลงพื้นบ้านภาคอีสาน ได้แก่ ทำนองเพลงหมอลำ เพลงโคราช เป็นต้น
๔. เพลงพื้นบ้านภาคใต้ ได้แก่ เพลงเรือ เพลงนา เพลงบอก เป็นต้น

แบ่งตามจำนวนคนร้อง คือ

๑. ร้องเดี่ยว ได้แก่ เพลงกล่อมเด็ก เพลงพาดควาย เป็นต้น
๒. ร้องหมู่หรือร้องโต้ตอบกัน ได้แก่ เพลงเรือ เพลงฉ่อย เป็นต้น

แบ่งตามโอกาสที่ร้อง คือ

๑. เพลงหน้าน้ำ ได้แก่ เพลงร้อยพรรษา เพลงเรือ เป็นต้น
๒. เพลงหน้าเกี่ยวข้าว ได้แก่ เพลงเกี่ยวข้าว เพลงเต็นท์ เป็นต้น
๓. เพลงหน้าสงกรานต์ ได้แก่ เพลงพืชมธุระ เพลงพวงมาลัย เป็นต้น
๔. เพลงที่ไม่จำกัดเทศกาล ได้แก่ เพลงน้อย เพลงอีแซว ลำตัด เป็นต้น

แบ่งตามวัยของผู้ร้อง คือ

๑. เพลงเด็ก ได้แก่ เพลงร้องเล่น เพลงประกอบการละเล่น เป็นต้น
๒. เพลงผู้ใหญ่ ได้แก่ เพลงกล่อมเด็ก เพลงปฏิพากย์ เป็นต้น

แบ่งตามลักษณะของเพลง (ธิดา โมกข์รัตน์และวินัย ภูระหงส์, ๒๕๒๖) คือ

๑. เพลงปฏิพากย์ ได้แก่ เพลงพวงมาลัย เพลงเรือ เพลงเกี่ยวข้าว เป็นต้น
๒. เพลงร้องเล่นทั่วไป ได้แก่ เพลงพาดควาย เพลงร้อยพรรษา เป็นต้น
๓. เพลงประกอบการละเล่น ได้แก่ เพลงรื้อข้าวสาร เพลงมอญซ่อนผ้า เป็นต้น
๔. เพลงประกอบพิธี ได้แก่ เพลงแห่นางแมว เพลงบวชนาค เป็นต้น
๕. เพลงกล่อมเด็ก ได้แก่ เพลงนกขมิ้น เพลงกาเหว่า เป็นต้น

ในที่นี้ จะกล่าวอธิบายเรื่องเพลงพื้นบ้าน โดยใช้เกณฑ์การแบ่งประเภทตามลักษณะของเพลงเป็น ๕ ประเภทข้างต้น และจะกล่าวเฉพาะเพลงพื้นบ้านประเภท เพลงปฏิพากย์ และเพลงกล่อมเด็ก เท่านั้น

นอกจากนี้ เนื่องจากเพลงในภาคกลางมีจำนวนค่อนข้างมาก จึงจะมุ่งอธิบายเพลงปฏิพากย์และเพลงกล่อมเด็กในภาคกลางโดยละเอียด ส่วนในภาคอื่นจะยกตัวอย่างพอควรแก่การศึกษาเปรียบเทียบ

เพลงปฏิพากย์

ความหมายของเพลงปฏิพากย์

เพลงปฏิพากย์ หมายถึง เพลงที่ชายหญิงใช้ร้องโต้ตอบกัน มีการชิงไหวชิงพริบกัน ในการใช้โวหาร และเนื้อความที่ว่ากันมักเป็นไปในเชิงเกี่ยวพาราสี. (ศิราพร จูตะฐาน, ๒๕๓๕)

เพลงปฏิพากย์ หมายถึง เพลงที่ชายหญิงใช้ร้องโต้ตอบกัน ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของ การเกี่ยวพาราสีซึ่งมีจุดเด่นอยู่ที่โวหาร การชิงไหวชิงพริบ. (สุกัญญา ภัทรราชย์, ๒๕๔๐)

กลอนเพลงปฏิพากย์ หมายถึง กลอนที่ใช้ว่าแก้กันเป็นทำนองตีฝีปากโต้คารมบ้าง เกี่ยวพาราสีบ้าง เสียดสีขมขื่นบ้าง โดยมากเป็นกลอนสั้นๆ. (กำชัย ทองหล่อ, ๒๕๓๗)

นอกจากนี้ ยังมีคำที่มีความหมายใกล้เคียง ได้แก่

เพลงร้องกลอนสด หมายถึง เพลงที่มักร้องด้นเป็นกลอนสด เป็นสำนวนแก้กัน ระหว่างชายหญิงบ้าง ระหว่างคู่แข่งชั้นกันบ้าง บางทีพรรณนาเรื่องต่างๆ ตามชนิดของเพลง. (อุปกิตศิลปสาร, ๒๕๓๙)

สรุปได้ว่า **เพลงปฏิพากย์** หมายถึง เพลงที่ชายหญิงร้องโต้ตอบกัน โดยใช้โวหาร ชิงไหวชิงพริบกันหรือโต้คารมกัน โดยมีเนื้อหาในเชิงเกี่ยวพาราสี.

ประเภทของเพลงปฏิพากย์

เพลงปฏิพากย์ในภาคกลางสามารถจำแนกประเภทได้หลายวิธี (สุกัญญา ภัทรราชย์, ๒๕๔๐) ดังนี้

แบ่งตามเทศกาลที่เล่น คือ

๑. เพลงที่เล่นตามเทศกาล ได้แก่

- ๑.๑.๑ หน้าเกี่ยวข้าว เช่น เพลงเกี่ยวข้าว เพลงสงพาง เป็นต้น
- ๑.๑.๒ หน้าตบรวงสงกรานต์ เช่น เพลงพวงมาลัย เพลงเหย่ย เป็นต้น
- ๑.๑.๓ หน้ากรฐิน-ผ้าป่า เช่น เพลงเรือ เพลงหน้าโถ เป็นต้น
- ๑.๑.๔ หน้าบวชนาค เช่น เพลงแห่นาค เป็นต้น

๒. เพลงที่เล่นโดยไม่จำกัดเทศกาล ได้แก่ เพลงฉ่อย เพลงอีแซว เป็นต้น

แบ่งตามจุดประสงค์ที่ร้อง คือ

๑. เพื่อประกอบการทำงาน เช่น เพลงเกี่ยวข้าว เพลงสงพาง เป็นต้น
๒. เพื่อความเพลิดเพลิน เช่น เพลงพวงมาลัย เพลงระบำ เพลงเรือ เป็นต้น
๓. เพื่อใช้เป็นการแสดง เช่น เพลงฉ่อย เพลงเทพทอง เพลง โคราช เป็นต้น

แบ่งตามลักษณะของเนื้อเพลง คือ

๑. เพลงปฏิพากย์สั้น ได้แก่ เพลงสงฟาง เพลงเหยย เป็นต้น

๒. เพลงปฏิพากย์ยาว ได้แก่ เพลงฉ่อย เพลงอีแซว เป็นต้น

แบ่งตามโอกาสที่ร้อง (อเนก นาวิกมูล, ๒๕๔๒) คือ

๑. เพลงหน้าน้ำ ได้แก่ เพลงร้อยพรรษา เพลงเรือ เป็นต้น

๒. เพลงหน้าเกี่ยวข้าวและนวดข้าว ได้แก่ เพลงเกี่ยวข้าว เพลงสงฟาง เป็นต้น

๓. เพลงหน้าสงกรานต์ ได้แก่ เพลงพวงมาลัย เพลงระบำบ้านไร่ เป็นต้น

๔. เพลงที่เล่นทั่วไปไม่จำกัดเทศกาล ได้แก่ เพลงปรบไก่ เพลงฉ่อย เป็นต้น

ในที่นี้ จะแบ่งประเภทของเพลงปฏิพากย์ตามโอกาสที่ร้อง ดังนี้

๑. เพลงหน้าน้ำ

เป็นเพลงที่ร้องเล่นในราวเดือนกันยายน เป็นช่วงที่น้ำเจิ่งนอง ข้าวในนาเจริญเติบโต ใกล้สุก มีประเพณีทอดกฐิน – ทอดผ้าป่า ชาวบ้านมีการทำบุญ แข่งเรือและเล่นเพลง เพลงที่ร้องในช่วงหน้าน้ำ ได้แก่ เพลงครึ่งท่อน เพลงหน้าโย เพลงเรือ เป็นต้น

๒. เพลงหน้าเกี่ยวข้าวและนวดข้าว

เป็นเพลงที่ร้องเล่นช่วงเดือนธันวาคม เมื่อข้าวในนาสามารถเก็บเกี่ยวได้ ชาวบ้านจะมาช่วยกันลงแขก เก็บเกี่ยวข้าวและนวดข้าว ระหว่างทำงานจะมีการร้องเพลงเพื่อความบันเทิงและผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อย

เพลงที่ร้องระหว่างเกี่ยวข้าว ได้แก่ เพลงเกี่ยวข้าว เพลงเต็นกำ เพลงเต็นกำรำเคียว เพลงจาก เป็นต้น เพลงที่ร้องในระหว่งนวดข้าว ได้แก่ เพลงสงฟาง เพลงพานฟาง เพลงสงค้อลำพวน เพลงโอก เป็นต้น

๓. เพลงหน้าสงกรานต์

เป็นเพลงที่ร้องเล่นช่วงเดือนเมษายน ชาวบ้านได้พักผ่อนและสนุกสนานหลังการเก็บเกี่ยวแล้ว มีการร้องรำทำเพลงและการทำบุญ

เพลงที่ร้องในช่วงสงกรานต์ ได้แก่ เพลงพืษฐาน เพลงพวงมาลัย เพลงยั่ว เพลงระบำ เพลงระบำบ้านไร่ เพลงช้าเจ้าหงส์ เพลงเหยย เพลงฮินเลเล เพลงกรุ่น เพลงช้าเจ้าโลม เพลงซึกเยอ เป็นต้น

๔. เพลงที่เล่นทั่วไปไม่จำกัดเทศกาล

เป็นเพลงที่ร้องเล่นโดยทั่วไป ไม่จำกัดเทศกาลหรือฤดูกาล ได้แก่ เพลงเทพทอง เพลงปรบไก่ เพลงฉ่อย เพลงระบำบ้านนา เพลงอีแซว ลำตัด เป็นต้น

โครงสร้างของเพลงปฏิพากย์

เพลงปฏิพากย์ภาคกลางที่มีเนื้อร้องยาวหรือมีระยะการร้องเล่นนาน เช่น เพลงฉ่อย เพลงอีแซว เป็นต้น จะมีโครงสร้างหรือลำดับการร้องเล่น ดังนี้

๑. บทไหว้ครู

เป็นบทไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น พระพุทธเจ้า เทพเจ้า ผีสงฆ์เทวดา ปุชนิยมสถาน สำคัญทางพุทธศาสนา เป็นต้น และไหว้ผู้มีพระคุณ เช่น พ่อแม่ ครูอาจารย์ ครูเพลง เป็นต้น ฝ่ายชายจะร้องขึ้นก่อน เมื่อจบบทฝ่ายหญิงจึงจะเริ่มร้อง

๒. บทเกริ่นหรือบทปลอบ

เป็นบทที่ฝ่ายชายเชิญชวนฝ่ายหญิงออกมาเล่นเพลง อาจสมมุติสถานการณ์ให้ฝ่ายชายตะโกนเรียกฝ่ายหญิงจากในโรงหรือในบ้าน ฝ่ายหญิงอาจมีบทแต่งตัวแทรกเข้ามาหรือฝ่ายชายกล่าวชมฝ่ายหญิง

๓. บทประหรือบททักทาย

เป็นบทที่ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงร้องโต้ตอบกัน ในช่วงนี้จะมีเรื่องราวหรือชุดการเล่น (ตบ) เช่น “ตบกระได” ฝ่ายหญิงเชิญแขกขึ้นเรือน “ตบบาลี” ฝ่ายหญิงสอบถามความรู้ฝ่ายชาย เป็นต้น

๔. บทผูกรัก

เป็นบทที่ฝ่ายชายเกี่ยวฝ่ายหญิงให้รับรัก

๕. บทส่ขอ หรือบทลักหาพานี้

เป็นบทที่ฝ่ายหญิงตกลงใจให้ฝ่ายชายพาผู้ใหญ่มาส่ขอ (ตบส่ขอ) หรือถ้าฝ่ายชายยากจนจะชวนฝ่ายหญิงหนีตามตนไป มีการนัดแนะวันหนี ฝ่ายหญิงอาจร้องลาที่อยู่อาศัย ฝ่ายชายพาเข้าป่าไปชมนกชมไม้ (ตบลักหาพานี้)

๖. บทชิงชู้ หรือบทตีหมากฝั่ว

เป็นบทชายสองฝ่ายแย่งฝ่ายหญิง (ตบชิงชู้) หรือฝ่ายหญิงทะเลาะตบตีที่สามีอยู่กับเมียน้อย (ตบตีหมากฝั่ว)

๗. บทจาก หรือบทลา

เป็นบทลากันระหว่างผู้เล่นหรือกับผู้ฟัง หรืออวยพรผู้ฟังหลังจากเล่นจบ

การร้องเพลงปฏิพากย์

ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างบทร้องและวิธีการร้องเพลงปฏิพากย์ภาคกลาง

๑. เพลงเรือ

เป็นเพลงที่ร้องเล่นในฤดูน้ำหลาก (เดือนพฤศจิกายน) โดยจะมีชายหญิงอยู่บนเรือคนละลำร้องโต้ตอบกัน แต่บางท้องที่ก็ไม่ได้กำหนดจำนวนตายตัว คือเรือแม่เพลงก็อาจให้มีผู้หญิงเป็นส่วนมาก เรือพ่อเพลงก็ให้มีผู้ชายเป็นส่วนมาก พ่อเพลงและแม่เพลงจะนั่งอยู่ที่คอเรือด้านหน้า ถัดไปจะเป็นที่นั่งของคอสอง คอสามและลูกคู่ หรือพ่อเพลงแม่เพลงนั่งกลางลำ คนอื่นเป็นลูกคู่ช่วยพาย ตีฉิ่งและตีกรับ ไม่มีการปรบมือหรือรำ เรือลำหญิงหญิงสวมงอบ เรือลำชาย ชายสวมหมวกสาน ฝ่ายชายเข้าเทียบเรือฝ่ายหญิง แล้วพ่อเพลงก็ว่า “เพลงปลอบ” ชักชวนให้ฝ่ายหญิงเล่น ถ้าฝ่ายหญิงพอใจจะร้องตอบ ถ้าไม่พอใจก็นิ่งเฉย ฝ่ายชายจะพายเรือไปหาลำอื่นต่อไป (บางที่ไม่มียกไหว้ครู)

วิธีร้อง

ร้องขึ้นต้นว่า “เอ้อ เออ เอ็ง เอย”

ลูกคู่จะรับว่า “ฮ่ำไ้” หรือ “เฮ้อ...ฮ่ำไ้” และรับตอนจบอีกครั้งโดยร้องซ้ำบรรทัดสุดท้าย แล้วร้องจบว่า “ฮ่ำไ้ เขียบ เขียบ” หรือ “เขียะ เขียะ นอระนอย ระนอย ระนอย ระนอย เขียะ เขียะ ฮ่ำไ้”

จังหวะฉิ่ง คือ ฉิ่ง..ฉิ่ง ฉับ คนอื่นปรบมือที่จังหวะ ฉับ

ตัวอย่าง

สำนวนที่ ๑

ชาย “เอ้อ เออ เอ็ง เอย..... (รับ – ฮ่ำไ้ เขียบ เขียบ)
นอนินอ นีนอนินอ นีนอนินอ นีนอนินอ นีนอนินอ ฉะ ฮ่ำไ้ เขียบ เขียบ)

เอ้อ เออ เอ็ง เอย.....

พี่พายเรือล่อง มาพบน้องเรือเร่

พี่ก็หันเรือเห (รับ – ฮ่ำไ้) เข้าไป

แล้วเอ่ยทักทาย ว่าโฉมฉายหน้ามน

มากันหลายคน (รับ – ฮ่ำไ้) จะไปไหน

แจล่อมแซมซ้อย แ่งน้อยงามนัก

ดูช่างน่ารัก (รับ – ฮ่ำไ้) นาใคร

แม่สายสมร หยุดก่อนเป็นไร

คุยกันสัคนิด เป็นมิตรกันได้

อย่าตัวนรีบไป เอ้ยเลยเอย

(รับ – เอ้ยเลยเอย

แม่สายสมร หยุดก่อนเป็นไร

คุยกันสัคนิด เป็นมิตรกันได้

อย่าตัวนรีบไป เอ้ยเลยเอย

นอนินอ นีนอนินอ นีนอนินอ นีนอนินอ ฉะ ฮ่ำไ้ เขียบ เขียบ)

- หญิง “เอ๋อ เออ เอ็ง เอย.....
 ได้ฟังคำชาย โฉมฉายกานดา ครั้งตอบวาจา (รับ – ฮ้าฮั้) หมั่นไส้
 ปากคอเราะราย ผู้ชายเจ้าชู้ จู๋จู๋มาตุ๋ (รับ – ฮ้าฮั้) มาใกล้
 ไม่อยากสนใจ ผู้ชายฮิปปี พุดจาพาที (รับ – ฮ้าฮั้) เหลวไหล
 ไม่อยากจะเซต (said) เสียเกรตสาวไทย ไว้ศักดิ์รักษนวล สงวนตัวไว้
 นี่คือนสาวไทย เอ๋ยจริงเอย
 (รับ – เอ๋ยจริงเอย) ไม่อยากจะเซต (said) เสียเกรตสาวไทย
 ไว้ศักดิ์รักษนวล สงวนตัวไว้ นี่คือนสาวไทย เอ๋ยจริงเอย
 นอนินอ นีนอนินอ นีนอนินอ นีนอนินอ จะ ฮ้าฮั้ เขียบ เขียบ)
- ชาย “เอ๋อ เออ เอ็ง เอย.....
 แ่งน้อยร้อยซัง โปรตฟิงฟีก่อน อย่าเพิ่งเคื่องค้อน (รับ – ฮ้าฮั้) ถอนฤทัย
 แม่เอยคมค้อน ช่างงอนจริงเขียว เหมือนตั้งคมเคียว (รับ – ฮ้าฮั้) เขียวใจ
 พี่เจิบระบม โดนคมค้อนชวน ต้องขอรบกวน (รับ – ฮ้าฮั้) ทราม้วย
 โปรตได้เมตตา รักษาให้หาย วิธีเขียวยา รักษาได้ง่าย
 เพียงแต่ปราศรัย สักคำเอย
 (รับ – เอ๋ย สักคำเอย) โปรตได้เมตตา รักษาให้หาย
 วิธีเขียวยา รักษาได้ง่าย เพียงแต่ปราศรัย สักคำเอย
 นอนินอ นีนอนินอ นีนอนินอ นีนอนินอ จะ ฮ้าฮั้ เขียบ เขียบ)
- หญิง “เอ๋อ เออ เอ็ง เอย.....
 แหมหน้าสงสาร คนมารยามาก นาคบให้ปาก (รับ – ฮ้าฮั้) เลือดไหล
 เจ็บนักหรือพี่ มาสือยาซ่า พร้อมจะรักษา (รับ – ฮ้าฮั้) ให้หาย
 มาเถอะพ่อคุณ เอาบุญสักที ยาของน้องมี (รับ – ฮ้าฮั้) จะให้
 น้ำกรดไฟฟี่ ทาที่เดียวหาย ทดลองของน้อง รับรองหายไว
 ไม่หายก็ตาย เอ๋ย เลยเอย
 (รับ – เอ๋ย เลยเอย) น้ำกรดไฟฟี่ ทาที่เดียวหาย
 ทดลองของน้อง รับรองหายไว ไม่หายก็ตาย เอ๋ย เลยเอย
 นอนินอ นีนอนินอ นีนอนินอ นีนอนินอ จะ ฮ้าฮั้ เขียบ เขียบ)”
 (ศรีเอทมิเดีย สตูดิโอ, ๒๕๔๔)

สำนวนที่ ๒

หญิง “เอ๋อ...เอ๋อ...เอ็ง...เอ้ย (รับ – ฮ้าไอ้)

ไต่ยีนคนของพี่มาร้าสนอง   นี่ใครมาเรียกหาน้อง (รับ – ฮ้าไอ้) อยู่ท่า
นี่ใครมาเรียกหลอกๆ อยู่ที่ตรอกน้ำนั้น   นี่ใครมาเรียกหาฉัน (รับ – ฮ้าไอ้) ฉันก็มา
เมื่อคนมาเรียกหาน้อง หนูก็ร้องมาแล   นี่ใครมาเรียกหาแม่ (รับ – ฮ้าไอ้) จึงลงมา
เมื่อพอเรียกฉันลง แม่หนูก็ลงเสียเลย   แม่หนูน้อยไม่นั่งเฉย (รับ – ฮ้าไอ้) ให้มันซ้ำ
แต่พอเรียกหงส์ทอง แม่หนูก็ร้องว่า จำ   ตั้งแต่เมื่อเวลา...นี่เอ๊ย
(รับ – ตั้งแต่เมื่อเวลา...นี่เอ๊ย)

แต่พอเรียกหงส์ทอง แม่หนูก็ร้องว่า จำ (รับ – แต่พอเรียกหงส์ทอง แม่หนูก็ร้องว่าจำ)
ตั้งแต่เมื่อเวลา (รับ – ก็ตั้งแต่เมื่อเวลา...นี่เอ๊ย เอ้า...ฮ้าไอ้ เอ้า...เขียบ เขียบ นอย
นอย นอย นอย นอย นอย เอ้า...ฮ้าไอ้ เขียบ เขียบ)”

(ไทยอินฟอร์มเมชั่นพับลิชชิ่งซิสเต็มส์, ๒๕๕๐)

สำนวนที่ ๓

ชาย “เอ๋อ เออ เอ็ง เอ้ย.....

ลอยล่องเรือในคงคา เจอะนาวาแม่สาว   แต่ละคนรูปราว (รับ – ฮ้าไอ้) นางใน
จึงวาดเรือเข้าไปวะกระแซะเรือเข้าไปเทียบ   โอ้แม่สาวสวรรค์เปรี๊ยะ (รับ – ฮ้าไอ้) ไม่ได้
แม่มาเรือลำเดียว กั้นละหรือแม่คุณ   พี่จะขอเจอจูน (รับ – ฮ้าไอ้) นำใจ
พี่จะตามไปส่ง ชี้นลงถึงท่า   ให้น้องกัลยา (รับ – ฮ้าไอ้) ปลอดภัย
แม่คุณคนสวย คงรวยน้ำใจ   ให้พี่ตามไป ได้ไหมเอ้ย
(รับ – ให้พี่ตามไป ได้ไหมเอ้ย   แม่คุณคนสวย คงรวยน้ำใจ
แม่คุณคนสวย คงรวยน้ำใจ   ให้พี่ตามไป ได้ไหมเอ้ย ฮ้าไอ้ เขียบ เขียบ)

หญิง “เอ๋อ เออ เอ็ง เอ้ย.....

ไต่ยีนเสียงชาย มาพายเรือเทียบ   พุดจาเปรยเปรี๊ยะ (รับ – ฮ้าไอ้) ยกใหญ่
วาดเรือเข้ามาเกี่ยว เลี้ยวเรือกระแซะเข้า   พุดจาโล้มเล่า (รับ – ฮ้าไอ้) มากมาย
โบราณว่าผู้ชาย พายเรือนั้นไม่ดี   เขาเดือนนารี (รับ – ฮ้าไอ้) อย่าเข้าใกล้
ถ้าเชื่อคำหวาน ของพวกหนุ่มหนุ่ม   ภาชนะจะกลุ่ม (รับ – ฮ้าไอ้) หัวใจ
พี่พายมาทางนี้ ก็เร็วรี่ไวไว   พายมาทางไหน กลับไปทางนั้นเอ้ย
(รับ – พายมาทางไหน กลับไปทางนั้นเอ้ย พี่พายมาทางนี้ ก็เร็วรี่ไวไว
พี่พายมาทางนี้ก็เร็วรี่ไวไว พายมาทางไหน กลับไปทางนั้นเอ้ย ฮ้าไอ้ เขียบ เขียบ)”
(ขัณฑ์ชัย อธิเกียรติ)

๒. เพลงเกี่ยวข้าว

เป็นเพลงที่ร้องสั้นๆ ขณะเกี่ยวข้าวหรือกำลังก้มเกี่ยว บางครั้งจึงเรียกว่า "เพลงก้ม" อาจใช้ทำนองเพลงอื่นๆ มาร้องแทนก็ได้ เช่น ทำนองยี่เก ทำนองเพลงเรือ เป็นต้น

ตัวอย่าง

สำนวนที่ ๑

“เกี่ยวเถิดหนาแม่เกี่ยว   อย่ามัวแลเหลียว   เดียวจะบาดมือเอ๋ย
คว่ำเถิดหนาแม่คว่ำ   รีบตะบึงให้ถึงคันทา   จะได้พุดจากันเอ๋ย
เกี่ยวข้าวแม่ยาย   ผักนึ่งหญ้าหวาย   พันที่ปลายกำเอ๋ย
คว่ำเถิดหนาแม่คว่ำ   ผักนึ่งสันตะวา   คว่ำให้เต็มกำเอ๋ย”

(พระวินิจวรรณาการ (แสง สาลิตุล) รวบรวม อ่างใน อเนก นาวิกมูล, ๒๕๒๗)

สำนวนที่ ๒

“เกี่ยวเถอะนะพ่อเกี่ยว   เซอะไว้   เกี่ยวเถอะนะพ่อเกี่ยว
อย่าทำชะง้ำแลเหลียว   เดียวเดียวจะบาดมือเอ๋ย
โอ้ข้าเจ้าเอ๋ย เพลงเอ๋ย   อย่าทำชะง้ำแลเหลียว   เดียวเดียวจะบาดมือเอ๋ย”

(ชาวบ้าน จ.ราชบุรี อ่างใน อเนก นาวิกมูล, ๒๕๒๗)

สำนวนที่ ๓

ชาย “.....วาจา
ฉันไม่จับกระแทก ให้ร้องแก๊กหยังกา   ก็นานนานเราได้มา...พบเอ๋ย
(รับ - นานนานได้มา...พบเอ๋ย ละฉันไม่จับกระแทก ให้ร้องแก๊กหยังกา
กระแทกๆ ให้ร้องแก๊กหยังกา   นานนาน...เฮ้อ นานนาน ได้มา ได้มา...พบเอ๋ย)

หญิง “เอ๋ย...ว่าไม่จับนะ...กระแทก   ก็ไปให้ฉันร้องแก๊ก (รับ - ฮ่าไอ้) หยังกะกา
แหมเป็นหญิงนี่กันเสียได้   ถ้ามันเป็นชายนั่นหรือ
จะลงนิ้วไปเป็นกล้อ (รับ - ฮ่าไอ้) จริงพับฝ่า
อ้อว่าดีจริงเขี้ยวนะดีจริง   นี่แกดีเสียข้ายิ่ง (รับ - ฮ่าไอ้) จริงพับฝ่า
ว่าจะไม่จับ...กระแทก   ใครร้องแก๊ก...หยังกา
ละพ่อแก่เชื่อ...กาเหว่า   ละแม่แก่เหล่า...อีกา
ละพุดกันพวกเจ้าปลา ม่านหน้าเอ๋ย (รับ - เฮไว้ พรีด ตะละลา...ฮ่าไอ้ เฮไว้ เฮไว้...)”

(ไทยอินฟอร์เมชันพับลิชชิงซิสเต็มส์, ๒๕๔๐)

๓. เพลงเดินกำ

เป็นเพลงเกี่ยวขั้วที่เล่นเป็นชุด ต้องใช้พ่อเพลงแม่เพลงเฉพาะเป็นผู้ร้อง คนอื่นๆ เป็นคนฟังหรือเป็นลูกคู่ โดยแบ่งพ่อเพลงแม่เพลงยืนเป็นวงกลมหรือเป็นแถวหน้ากระดาน หันหน้าเข้าหากัน มือซ้ายถือรวงข้าว มือขวาถือเคียว เวลาว่าเพลงเดินรำกันเป็นวงกลมหรือรำเข้าหากัน ไม่ต้องปรบมือหรือมีเครื่องประกอบจังหวะ

วิธีร้อง

พ่อเพลงจะเกริ่นสั้นๆ เชิญชวนฝ่ายหญิง ส่วนใหญ่ไม่มีการไหว้ครู จากนั้นก็เป็นบทประระหว่างชายหญิง ลูกคู่จะรับ "เฮ้...เฮะ" หรือ "เฮ้ เฮ้า เฮ้ เฮ้" หรือ "เฮ้ว เฮ้า เฮ้ว เฮ้ว" และร้องซ้ำสองวรรคสุดท้ายเมื่อจบบท

บางสำนวนร้องขึ้นต้นว่า "เอ็ง เอย เอ็ง เอ้ย อะเออ เอ็งเอย อะเออ เอ็งเอ้ย"

ตัวอย่าง

สำนวนที่ ๑

เกริ่นสั้น

ชาย "เอย... ตะวันก็ดาวน์เลยจวนเพล แม่ผมกระจายหลายเส้น
เพลแล้วไม่เห็นมา เอ้อ เออ เอ้ย...นี่เอย
สายัณฑ์เอย ตะวันเที่ยง สำเภาทองเอนเอียง
เที่ยงแล้วนะน้อง เอ้อ เออ เอ้ย...รักเอย

บทไหว้ครู

ชาย	"อันตัวของฉันขอวันชุลี	ไหว้องค์มุนีพระโลกนารถ (รับ – เฮ้ เฮะ)
	เขี้ยวแก้วเขี้ยวขวัญตัวฉันเคารพ	ที่ในพิภพเมืองนาคราช (รับ – เฮ้ เฮะ)
	.....	.....
	ขอให้เสียงลูกว่าไปอย่างการเวก	ถ้าคนเขาเกกขอให้ช้าฉาด (รับ – เฮ้ เฮะ)
	อย่าให้อับจนมีคนประมาท	ขออภิวัตคุณเอย
	(รับ – เอ็งเอ้ยคุณเอย...อย่าให้อับจนมีคนประมาท ขออภิวัตคุณเอย)	

ฯลฯ

บทเกริ่นหรือปลอบ

"ไหว้ครูสำเร็จเสร็จสก	ขยายยกเป็นเพลงปลอบ(รับ – เฮ้ เฮะ)
หาไหนไม่เทียมเรียมเรือ	ไม่มีคนเสมอเหมือนอย่างฟ้าครอบ(รับ – เฮ้ เฮะ)
ขอเชิญมาเล่นเต้นกันสักรอบ	ลุกขึ้นมาตอบเพลงเอย...(รับ ...)

ฯลฯ

บทประ

หญิง "ได้อินสำเนียงเรียกหญิง น่องเองไม่นิ่งอยู่ช้า (รับ – เอ้ เฮะ)
แม่เหยียบหัวซังกะทั้งหัวหญ้า เดินเข้ามาหาชายเอ๋ย (รับ ...)
ชาย แม่เหยียบหัวซังกะทั้งหัวหญ้า...
ไอ้ซังมันแห้งจะแยงเอาขา
ไอ้ตอโสนมันโตหน้า จะตำเอาขานางเอ๋ย (รับ ...)"

ฯลฯ

(ชาวบ้าน จ.อ่างทอง อ่างใน อเนก นาวิกมูล, ๒๕๒๗)

สำนวนที่ ๒

หญิง "เอ็ง เอ๋ย เอ๊ย ซะเออ เอ็งเอ๋ย ซะเออ เอ็งเอ๊ย (รับ – เอ้า เอ้า เอ้า เอ้า)
ข้าวไฟนะพี่จ๋า ไม่ได้ซื้อมาจากต่างประเทศ (รับ – เอ้า เอ้า เอ้า)
ข้าววักคลองสั้น มันเกิดที่บ้านบางเสด็จ (รับ – เอ้า เอ้า เอ้า)
ข้าวเก่าพันธุ์แก่ ซื้อมาจากแม่ของตะเพ็ด (รับ – เอ้า เอ้า เอ้า)
มาได้น้ำของชาวเสด็จ ถึงเป็นเกษตรวังเอ๋ย
(รับ – เอ็ง เอ๊ย วังเอ๋ย มาได้น้ำของชาวเสด็จ มาได้น้ำของชาวเสด็จ
ถึงเป็นเกษตรวังเอ๊ย ถึงเป็นเกษตรวังเอ๋ย เอ้า เอ้า เอ้า เอ้า)"

(ไทยอินฟอรมะชันพัลลิตซิงซีสเต็มส์, ๒๕๔๐)

๔. เดินกำรำเคียว

ปกติชาวบ้านเรียก "เพลงเดินกำ" แต่กรมศิลปากรได้เติมคำว่า "รำเคียว" และ
เพิ่มดนตรีเข้าไป เวลาร้อง แบ่งหญิงชายออกเป็นสองฝ่าย มีพ่อเพลงแม่เพลงอยู่ข้างละแถว
ร้องแกกกันสองคน ที่เหลืออยู่เป็นลูกคู่คอยร้องรับ ทั้งชายและหญิงจะถือเคียวมือขวาและ
ถือรวงข้าวมือซ้าย ร้องไปด้วยรำเคียวไปด้วยเป็นวงกลม ฉะนั้นบางครั้งจึงเรียกกันว่า
"เพลงวง" ขณะร้องเพลง พ่อเพลงจะเป็นคนออกไป "ล่อกำ" คือเดินเข้าไปใกล้ฝ่ายหญิง
ใช้เคียวหรือศอกกระทิงฝ่ายหญิง ฝ่ายหญิงจะรำเคียวป้องปิดและร้องแก้

วิธีร้อง

ร้องย้ำความท้าววรรคแรก หรือร้องซ้ำวรรคที่ ๓

ลูกคู่จะคอยปรบมือให้จังหวะและร้องกระทิงว่า "ชะฉ่า ชะฉ่า ซาซา ซาซา" หรือ
"ชะ" และคอยรับตอนจบโดยร้องทวนสองวรรคท้าย

ตัวอย่าง

สำนวนที่ ๑

ชาย “มาทันเกิดนางเอย... เอ้ยรา (ชะฉ่า) แม่มา (ชะฉ่า)
มารีมา (ชะฉ่า) แม่มา (ชะ) มานะ (ชะ) แม่มา (ชะ)
มาเกิดแม่ชชะน้อง พี่จะเป็นน้อง ให้น้องเป็นพี่
ต๋อยตะริดดีต๋อยต๋อย น้ำแห้งน้ำหยอด ที่ตรงลันปี
มาเกิดนะ แม่มา มารีมา แม่มา
มาเดินกำยำหญ้า กันโนนาเอย
(รับ – เอ่อ เอ้ย นีเอย มาเดินกำยำหญ้า กันโนนาเอย)

หญิง “มาเกิด...เอ่อ...เอย....
เอ้ยมา (ชะฉ่า) พ่อมา (ชะฉ่า) มารีมา (ชะฉ่า) พ่อมา (ชะฉ่า)
ฝนกระจายปลายนา แล้วน้องจะมาอย่างไรเอย
(รับ – เอ่อ เอ้ย อย่งไรเอย ฝนกระจายปลายนา แล้วน้องจะมาอย่างไรเอย)

ชาย “ไปทันเกิด...นางเอย....
เอ้ยรา (ชะฉ่า) แม่ไป (ชะฉ่า) ไปรีไป (ชะฉ่า) แม่ไป (ชะฉ่า)
ชมนกกันที่ในป่า ไปชมพฤษภกันที่ในไพร
ไปชมชะนีผีไพร กันเล่นที่ในดงเอย
(รับ – เอ่อ เอ้ย ใจเอย ไปชมชะนีผีไพร กันเล่นที่ในดงเอย)

หญิง “ไปทันเกิดนายเอย....
เอ้ยรา (ชะฉ่า) พ่อไป (ชะ) ไปรีไป (ชะฉ่า) พ่อไป (ชะ)
เดินขยิกจิกไหล่ ตามกันพี่ชายไปเอย
(รับ – เอ่อ เอ้ย ไปเอย น้องเดินขยิกจิกไหล่ ตามกันพี่ชายไปเอย)”
(ศิษย์นาฏศิลป์กรมศิลปากร, ๒๕๕๖)

สำนวนที่ ๒

ชาย “มาเสียเกิดนางเอย เอ้ยละแม่มา
มารีมาแม่มา มารีมาแม่มา
พี่ก็เรียกอย่าเน็น ถ้าพี่เซญก็อย่าซ้ำ (ซ้ำ)
แม่ผมกระจายรายหน้า ให้ลูกขึ้นมวองเอย
(รับ...เอ็งเอยวงเอย แม่ผมกระจายรายหน้า ให้ลูกขึ้นมวองเอย)”
(ประเทือง ไบมาก อ่างโน อเนก นาวิกมูล, ๒๕๕๗)

๔. เพลงสงฟาง

เป็นเพลงที่ร้องเล่นประกอบการทำงานในการนวดข้าว คือเมื่อวัวหรือควายเดินวนย่ำไปบนกองข้าว เพื่อให้เมล็ดข้าวหลุดออกจากรวง โดยวนไปหลาย ๆ รอบ จากนั้นก็จะหยุดให้วัวหรือควายได้พักเหนื่อย ขณะเดียวกันก็จะมีการสงฟาง (การค้ำยเปียฟางให้เมล็ดข้าวหลุดออก) เพื่อพลิกฟางจากข้างล่างขึ้นข้างบนให้เมล็ดข้าวหลุดจากรวงให้หมด แล้วจึงให้วัวหรือควายเดินซ้ำอีกครั้งหนึ่ง ในระหว่างการสงฟางนั้นเองชายหญิงจะร้องเพลงร้องโต้ตอบกันสั้น ๆ เข้าเหย้ากัน

วิธีร้อง

ลูกคู่ร้องทวนสองวรรคท้าย หรือบางสำนวนลูกคู่รับ “เฮ เอ้” เหมือนเพลงต้นกำ

ตัวอย่าง

สำนวนที่ ๑

ชาย “สงเถอะนะแม่สง แม่นกกระแวนหางวง มาช่วยกันสงฟางเอย
(รับ – เอียงเอยฟางเอย แม่นกกระแวนหางวง มาช่วยกันสงฟางเอย)

หญิง สงเถอะนะพ่อสง จะขอวางลง บนหัวชายเอย
(รับ – เอียงเอยชายเอย จะขอวางลง บนหัวชายเอย)”

(ไสว รุ่งงาม อ่างโน อเนก นาวิกมูล, ๒๕๒๗)

สำนวนที่ ๒

ชาย “สงเถอะนะแม่สง (เฮ้ เอ้) แม่สูงละลิวคิ้วโก่ง มาช่วยกันสงฟางเอย
(รับ – เอียงเอยฟางเอย แม่สูงละลิวคิ้วโก่ง มาช่วยกันสงฟางเอย)”

(ใหญ่ บุชา อ่างโน สุกัญญา ภัทรราชย์, ๒๕๔๐)

สำนวนที่ ๓

ชาย “สงเถอะนะแม่สง (ซำ) แม่นกกระแวนหางวง มาช่วยกันสงฟางเอย
(รับ – สงเถอะนะแม่สง (ซำ) แม่นกกระแวนหางวง มาช่วยกันสงฟางเอย
เอีย...ฟางเอย แม่นกกระแวนหางวง มาช่วยกันสงฟางเอย)”

(ไทยอินฟอร์เมชันพับลิชชิงซิสเต็มส์, ๒๕๔๐)

๕. เพลงพานฟาง

เป็นเพลงที่ร้องโต้ตอบในลานนวดข้าว ขณะร้องถือไม้ขอฉายหรือไม้คันฉาย (ไม้ไผ่มีขอหรือกิ่งของไผ่ยื่นออกมาสำหรับเกี่ยวฟางในการสงฟางหรือพานฟาง) ในระหว่างนวดข้าวก็จะใช้ไม้เขี่ยฟางออกนอกลาน (พานฟาง) ก็จะมีการร้องเล่นควบคู่ไป โดยเมื่อมีคนร้องนำ คนอื่นก็เป็นลูกคู่ ไม่ต้องรำหรือปรบมือ

วิธีร้อง

ร้องขึ้นต้นว่า “พานเถิดหนาพ่อพาน” หรือ “พานเถิดหนาแม่พาน” เสมอ ลูกคู่ร้องทวนสองวรรคท้าย หรือบางสำนวนลูกคู่รับ “เฮ เฮ” เหมือนเพลงเดินกำ

ตัวอย่าง

สำนวนที่ ๑

ชาย “พานเถิดหนาแม่พาน มายืนอยู่รอบขอบลาน มาช่วยกันพานฟางเอ๋ย
(รับ – มายืนอยู่รอบขอบลาน มาช่วยกันพานฟางเอ๋ย)

หญิง พานเถิดหนาพ่อพาน มายืนแยะอยู่คั่นลาน มาช่วยกันพานฟางเอ๋ย
(รับ – มายืนแยะอยู่คั่นลาน มาช่วยกันพานฟางเอ๋ย)”

(ชาวบ้านจังหวัดกาญจนบุรี อ่างโน อเนก นาวิกมูล, ๒๕๔๒)

สำนวนที่ ๒

ชาย “พานเถะหนาแม่พาน (รับ – เจยไว้จ) พานเถะหนาแม่พาน
แม่นั่งรอบๆ อยู่ขอบลาน มาช่วยกันพานฟางเอ๋ย
(รับ – ซ้าแม่เอ๋ย ฟางเอ๋ย แม่นั่งรอบๆ อยู่ขอบลาน มาช่วยกันพานฟางเอ๋ย)

หญิง พานเถะหนาพ่อพาน (รับ – เจยไว้จ) พานเถะหนาพ่อพาน
ไอ้ท้ายรูดๆ ไอ้ตูดยานๆ มาช่วยกันพานฟางเอ๋ย
(รับ – ซ้าแม่เอ๋ย ฟางเอ๋ย ไอ้ท้ายรูดๆ ไอ้ตูดยานๆ มาช่วยกันพานฟางเอ๋ย)”

(ชาวบ้านจังหวัดราชบุรี อ่างโน อเนก นาวิกมูล, ๒๕๒๗)

๖. เพลงสงค่อลำพวน

สงค่อลำพวน คือการใช้ตะแกรงฝัดให้เมล็ดข้าวลอลงไป และใช้มือยีให้ค่อลำพวน หลุดจากเมล็ดข้าว แล้วจึงฝัดให้เศษของค่อลำพวนปลิวออกไป (สง คือ ทำให้เมล็ดข้าวร่วง, ค่อลำพวน คือ ส่วนปลายของเมล็ดข้าวที่ยังมีก้านเล็กๆ ติดอยู่)

วิธีร้อง

ร้องโต้ตอบกันระหว่างฝ่ายชายและฝ่ายหญิง โดยมีลูกคู่ร้องรับและมักจะขึ้นต้นด้วยคำว่า " สงค่อลำพวนเอ๋ย..."

ตัวอย่าง

สำนวนที่ ๑

“สงค่อลำพวนเอ๋ย   ลำพวนก็ลำไผ่
(รับ - สงค่อลำพวนเอ๋ย   ลำพวนก็ลำไผ่)
พี่เป็นคนสงให้น้องเป็นคนสง   โอ้แม่ทวนนางเฉยไว้
ฉันเป็นคนเขียน้องเป็นคนค้อย   ของน้องก็ล้วยกันไป
สงไปสงมา สงหน้าสงหลัง   ขอให้ช่วยทวนนางเร็วไว
(รับ - เขียะ ซ้อแม่เอ๋ยดอกไม้   เชื้อบั้งฟังไว้ ทวนเอ๋ย (ซ้ำ))”

(ชาวบ้านจังหวัดตราขบุรี อ่างใน อเนก นาวิกมูล, ๒๕๒๗)

สำนวนที่ ๒

“คิ้วก่งสงค่อลำพวนเอ๋ย   ลำพวนก็ข้าวหนัก
(รับ - คิ้วก่งสงค่อลำพวนเอ๋ย   ลำพวนก็ข้าวหนัก)
หยิบหยิบขึ้นแล้วก็สง   ฉันจะขอวางลงก็ตรงคู่รัก
(รับ - หยิบหยิบขึ้นแล้วก็สง   ฉันจะขอวางลงก็ตรงคู่รัก
โอละเห เอละซ้า รักแม่หน้าทวนเอ๋ย   ทวนเอ๋ยทวนละออง มาช่วยน้องสงเอ๋ย
สงเอ๋ย สงแล้ว ก็ผลักไปให้คู่รักสงเอ๋ย)”

(ชาวบ้านจังหวัดกาญจนบุรี อ่างใน สุภัญญา ภัทรราชย์, ๒๕๔๐)

๗. เพลงพวงมาลัย

เป็นเพลงที่ร้องโต้ตอบกัน ระหว่างฝ่ายชายและฝ่ายหญิง นิยมเล่นเทศกาลตรุษสงกรานต์ บางแห่งเล่นกันในตอนกลางคืน

วิธีร้อง

ร้องขึ้นต้นด้วยคำว่า "เอ้อระเหยลอย..." เช่น "เอ้อระเหยลอยมา" หรือ "เอ้อระเหยลอยไป" และสองวรรคสุดท้ายมักขึ้นด้วยคำว่า "พวงเจ้าเอ๋ย..." หรือ "เจ้าช่อ...เจ้าดอก..." แล้วตามด้วยชื่อดอกไม้หรือผลไม้ ลงท้ายบทด้วยคำว่า "เอ๋ย" ในขณะที่ร้องจะมีการตั้งวงรำวงกันไปด้วย และมีลูกคู่คอยปรบมือเป็นจังหวะ ลูกคู่ร้องซ้ำสองวรรคแรก และสองวรรคสุดท้าย บางสำนวนร้องซ้ำสุดท้ายว่า "พวงเอ๋ย พวงเอ๋ย..." แทนคำว่า "พวงเจ้าเอ๋ย..."

ตัวอย่าง

สำนวนที่ ๑

ชาย	"เอ้อระเหยลอยมา พี่มาประสบพบนางนุช พิศพักตร์อ่อนงค์ทรวดทรงสำอาง ผิวพรรณโสภานัยน์ตาดังดวง พวงเจ้าเอ๋ยมาลัย	หอมดอกจำปาชื่นใจ ช่างบริสุทธิ์สดใส ทุกสิ่งทุกอย่างวิไล รักยิ้มสองข้างชวนใจ พี่อยากจะได้ชมเอ๋ย
หญิง	"เอ้อระเหยลอยมา ได้ฟังวาจาพี่มากล่าวชม วาจาของชายหลายล้น ฉันเกรงจะหลงให้ฉันหลงรัก พวงเจ้าเอ๋ยมะไฟ	พอลมพัดพาก็จะลอยไป ฉันเกรงจะอมถ้อยเท็จไว้ กะล่อนปล่อนปลิ้นเหลือใจ ครั้นแล้วก็ผลักให้ฉันหลงไหล ฉันไม่ไว้ใจชายเอ๋ย"

(กำชัย ทองหล่อ, ๒๕๓๗)

สำนวนที่ ๒

ชาย	"เอ้อระเหย ลอยมา (รับ – เอ้อระเหย ลอยมา รักจะเล่นให้เต้นเข้า พวงเอ๋ยมาลัย	ลอยมาก็ลอยไป ลอยมาก็ลอยไป) พ่อคุณจะช้ำอยู่ไย รักกันไม่ไหวเลยเอ๋ย
(รับ – พวงเอ๋ยมาลัย พวงเอ๋ย พวงเอ๋ยมาลัย	รักกันไม่ไหวเลยเอ๋ย รักกันไม่ไหวเลยเอ๋ย)"	

(ชาวบ้านจังหวัดสุพรรณบุรี อ้างใน สุกัญญา ภัทรราชย์, ๒๕๔๐)

สำนวนที่ ๓

<p>ชาย “เอ้อระเหย ลอยมา (รับ – เอ้อระเหย ลอยมา แต่แรกเริ่มเดิมที ร้องในฤดูเทศกาล เจ้าช่อมะม่วงพวงลำไย (รับ – เจ้าช่อมะม่วงพวงลำไย</p>	<p>ขอถามว่าเพลงพวงมาลัย ขอถามว่าเพลงพวงมาลัย) เพลงเกิดมีขึ้นที่ไหน หรือพิธีการงานอย่างใด ของจงแก้ไขหน่อยเอ๋ย ของจงแก้ไขหน่อยเอ๋ย)</p>
<p>หญิง “เอ้อระเหย ลอยไป (รับ – เอ้อระเหย ลอยไป ทราบที่แรกเกิดที่เพชรบุรี เพ็ญเดือนสิบสองลอยกระทง ผ้าปากฐินและตรุษสงกรานต์ เจ้าช่อมะกอกดอกจำปา (รับ – เจ้าช่อมะกอกดอกจำปา</p>	<p>เพลงพวงมาลัยนั้นหรือจำ เพลงพวงมาลัยนั้นหรือจำ) การลอยอัคคีในคงคา บุชาองค์พระศาสดา หรือพิธีงานในท้องนา ร้องเล่นกันมานานเอ๋ย ร้องเล่นกันมานานเอ๋ย)</p>
<p>ชาย “เอ้อระเหย ลอยเด่น (รับ – เอ้อระเหย ลอยเด่น เล่นบนเรือหรือบนบก ร้องพร้อมกันหรือทีละคน เจ้าช่อมะม่วงพวงมะไฟ (รับ – เจ้าช่อมะม่วงพวงมะไฟ</p>	<p>วิธีเล่นเขาเป็นอย่างไร วิธีเล่นเขาเป็นอย่างไร) ฉันไม่เข้าอกเข้าใจ ขอแม่หน้ามนแกล้งไข ของจงแจ้งใจหน่อยเอ๋ย ของจงแจ้งใจหน่อยเอ๋ย)</p>
<p>หญิง “เอ้อระเหย ลอยมา (รับ – เอ้อระเหย ลอยมา ร้องทีละคนเหมือนกล่าวนมา ร้องทีละคนเหมือนกล่าวนมา ชายว่าแล้วหญิงก็ว่า แต่คนที่ร้องไม่ต้องรำ เจ้าช่อมะกอกเจ้าดอกอัญชัน (รับ – เจ้าช่อมะกอกเจ้าดอกอัญชัน</p>	<p>รอคอยนาวาเรือเทียบกัน รอคอยนาวาเรือเทียบกัน) ตอบเจรจากันนั้น ลูกคู่รับเจ้าเสียงสนั่น เหมือนเจรจาดำตอบฉะนั้น เรือเอียงพลีเสียงพล้ำจะเสียขวัญ พอเรือชิดกันชื่นใจเอ๋ย พอเรือชิดกันชื่นใจเอ๋ย) (ศรีเอทมิเตีย สตุติโอ, ๒๕๔๔)</p>

สำนวนที่ ๔

ชาย	“เอ้อระเหย ลอยมา (รับ – เอ้อระเหย ลอยมา มาเกิดนะแม่มา ตั้งวงไว้เผื่อปู่เสื่อไว้ทำ พวงเอ๋ย มาลัย (พวงเอ๋ย พวงเอ๋ย มาลัย	ลอยมาก็ลอยไป ลอยมาก็ลอยไป แม่คุณจะซำอยู่ทำไม อย่าให้วงพี่ลาแม่ครไร ให้มาไวไวเถิดเอ๋ย ให้มาไวไวเถิดเอ๋ย)
หญิง	“เอ้อระเหย ลอยมา (รับ – เอ้อระเหย ลอยมา ได้มาประสบพบหน้า ดูหน้าก็เผือดดูเลือดก็ดำ หรือพี่เจ็บไขหรือได้โรคา หรือลูกพี่เสียหรือเมียพี่สูญ หรือว่าวิวแหหายว่าควายแกพลัด พวงเอ๋ย มาลัย (รับ – พวงเอ๋ย พวงเอ๋ย มาลัย	ลอยมากันแต่เมื่อไร ลอยมากันแต่เมื่อไร) ถามว่าพี่แกมากันยังง ไปถูกกระทำการมาแต่ไหน ถามว่าแกนี้มากันยังง พงศ์เผ่าพยุรเกล้ามตาย แกเลาะและลัดกันมาอย่างไร ให้พี่ขยายความเอ๋ย ให้พี่ขยายความเอ๋ย)” (ไม่ทราบที่มา)

๘. เพลงฉ่อย

บางท้องที่เรียกว่า “เพลงวง” “เพลงฉ่า” หรือ “เพลงเป่” เพราะยืนล้อมวงเล่นเพลง และใช้การปรบมือเป็นเครื่องประกอบจังหวะ เป็นการแสดงคล้ายกับลำตัด โดยมีผู้แสดงประกอบด้วย ฝ่ายชายและฝ่ายหญิง ฝ่ายละประมาณสองถึงสามคน ในขณะที่ฟ่อเพลงแม่เพลงร้องโต้ตอบกันผู้เล่นคนอื่นๆ จะทำหน้าที่เป็นลูกคู่ เนื้อหาที่ร้องส่วนใหญ่มีทั้งเรื่องทางโลก ทางธรรม ชิงชู้ และมักจะมีถ้อยคำที่มีความหมายสองแง่สองง่าม การแสดงเพลงฉ่อยจะไม่มีเครื่องดนตรีประกอบจังหวะ แต่จะใช้การปรบมือเป็นจังหวะแทน

วิธีร้อง

ลูกคู่จะรับตอนท้ายบท ซึ่งมีหลายแบบ เช่น “เอ้อชา เอ้อชา เอ้อชา ฉ่า ชา” หรือ “เอ้อชา ชา ชาฉ่าชา” หรือ “เอ้อชา เอ้อชา ชา ชา ฉาดชา” หรือ “เอ้อชา เอ้อชา ชา ชาชาชา หนอยแม่” หรือ “เอ้อชา ชา ชาฉ่าชา หนอยแม่”

ตัวอย่าง

สำนวนที่ ๑

บทไหว้ครู

ชาย “เอ็ง...เอื้อ เอื้อ เอื้อ เอ็ง เอี้ย
มือของลูกทั้งสิบนิ้ว ยกขึ้นวางหว่างคิ้ว ต่างถวายรูปเทียนทอง
ทั้งเส้นผมบนหัว ก็ขอให้เป็นดอกบัว...กายกอง เออ เอื้อ เอี้ย...ไว้
(รับ - อีกทั้งเส้นผม...บนหัว อีกทั้งเส้นผม เส้นผมบนหัว ขอให้เป็นดอกบัว...
กายกอง ขอให้เป็นดอกบัว...กายกอง เออ เออ... เอื้อ เอื้อ...ไว้ ชา...ชาข้า)
ลูกจะไหว้พระพุทธที่ล้ำ จะขอไหว้คุณพระธรรมที่เลิศ
ลูกจะไหว้พระสงฆ์องค์ประเสริฐ ขออย่าให้ติดที่รู้
หากแม่ลูกติดกลอนตัน ขอให้ครูช่วยดล...กระหู่ เออ เอื้อ เอี้ย...ไป
(รับ - หากแม่ลูกติดกลอนตัน หากแม่ลูกติด ลูกติด กลอนตัน ขอให้ครูช่วยดล...
กระหู่ ขอให้ครูช่วยดล...กระหู่ เออ เออ... เอื้อ เอื้อ...ไป ชา...ชาข้า)

ฯลฯ

บทเกริ่น

ชาย “เอ็ง เอ็ง เอื้อ เอื้อ เอ็ง เอี้ย
แต่พอจบสงฆ์ชวนอวาลงวา ปี่พาทย์รับสา...(รับ - นามแม่) ชุการ
เสียงกลองระนาดก็ฉาดซา ประชาชนก็มานั่ง... (รับ - นามแม่) ประชุม
เสียงกลองก็ตีนะเสียงปี่ละก็ต่อย เพลงฉ่อยนะก็พลอยกันกรุม เอื้อ เอื้อ เอื้อ เอี้ย...ไป
(รับ - เสียงกลองก็ตีนะเสียงปี่ละก็ต่อย เสียงกลองก็ตีนะเสียงปี่ละก็ต่อย
เพลงฉ่อยละก็พลอยกันกรุม (ซ้ำ) เอื้อ เอื้อ เอื้อ เอื้อ...ไป ชา ชาข้า)

ฯลฯ

ชาย “ว่าชมแม่คอดันโสภณผุดผ่อง ลักษณะถูกต้องจะชอบใจชาย
แม่ดูกระเปาะยื่นเปิดแม่ดูเปิดเหมือนดั่งปิ่น แม่นมแบนดั่งลูกตาลนำเอามือเข้าไป
พี่เอามือเข้าไปต้องว่าน้องอย่าเพิ่งปิด
(รับ - พี่เอามือเข้าไปต้องว่าน้องอย่าเพิ่งปิด) ละมือน้ำมันไม่กัด...นมใคร
(รับ - เอ้อชา เอ้อชา ชา ชาฉ่าชา หนอยแม่)
ว่าชมคนที่หนึ่งมาถึงคนที่สอง เหมือนหยิ่งกะหล่อจำลอง ชะเออ ว่าเข้าไปไว้
ไผ่ชนิดติดแก้มเนตรแหมเหมือนหยิ่งกะเด็ก รูปร่างเหมือนหยิ่งกะอีเห็นนอนไพร
(รับ - เอ้อชา เอ้อชา ชา ชาฉ่าชา หนอยแม่)

ไปชมที่สองร้องมาที่สาม
นี่แม่จะสูงก็ไม่สูง แม่จะต่ำก็ไม่ต่ำ
ดูสะโพกแม่วางละข้างก็ละวา
ว่าอึสะโพกข้างซ้ายนี่พี่จะทำนา
ว่าอึสะโพกข้างซ้ายนี่พี่จะปลูกแตงกวา
ว่าอึตะโพกข้างซ้ายนี่พี่จะเลี้ยงม้า
ส่วนอึตรงกลางถางกันให้เตียน
แล้วพี่จะทำสังเวียนชนไก่
บอกว่าผู้ชายหน่อว่าจะยัง (ซ้ำ)
(รับ - ให้แม่ผู้หญิงว่าบ้างเป็นไร

แม่คนนี่ก็งามก็เอบพอใช้
นี่แม่จะคว่ำก็ไม่คว่ำ แม่จะหงายก็ไม่หงาย
จะหว่านถั่วหว่านงาข้างก็ละไร
ว่าอึสะโพกข้างขวาพี่จะทำไร่
ว่าอึตะโพกข้างขวาให้ข้าจะปลูกแตงไทย
ว่าอึตะโพกข้างขวานี้ข้าจะเลี้ยงควาย
(รับ - แหมอึตรงกลางถางกันให้เตียน)
(รับ - เอ้อชา เอ้อชา ชา ชาฉ่าชา หนอยแม่)
ให้ผู้หญิงว่าบ้างเป็น...
ข้าเจ้าเอ๋ย สวยเอ๋ย มันน่ารักเอ๋ย)

ฯลฯ

ชาย “เอ็ง เอ็ง เอ้อ เอ้อ เอ็ง เอ๊ย
ว่าจัดแจงแต่งตัวเสียไม่มัวช้า
ฉันแต่งตัวมาล่วนคาถาอย่างดี
ขึ้นว่า โอ..เหหิ เหหิ นะหา
ละใครโดนคาถาณะตัวต้องทาขนชัน
ขึ้นว่า โอ มชฎา มาสวมหัว ชะตอ (ซ้ำ)
(รับ - เอ้อชา เอ้อชา ชา ชาฉ่าชา หนอยแม่)
ผมจะขอเผยพจน์ละบทเพลงฉ่อย
เฮ้ยเพลงฉ่อยเพลงฉ่านี้มันต้องว่ากัน
แหมผู้ชายร้องทำกันอยู่ที่หน้าเวที (ซ้ำ)
(รับ - เอ้อชา เอ้อชา ชา ชาฉ่าชา หนอยแม่)

ละจัดแจงนุ่งผ้าเสียแล้วก็แต่งกาย
ไอ้ห่อหะ ไอ้ นะหิ ไอ้ฉันก็เสกใส่
ใครโดนคาถาละต้องหกล้มหัวโต
คาถาดีฉันเคยตั้งรับรองว่าใช้ได้
ผู้หญิงเห็นต้องแบห่อ...ลงมาให้
ให้ฟังกันซักหนอยเถอะว่านางใน
ละจับคู่แข่งขันว่าไงคมคาย
ละจะมัวยืนเกา...หัว กันอยู่ทำไม

หญิง “เอ๊ย... ว่าจัดแจงแต่งตัวกันเสียไม่มัวช้า
ว่าหีบเอาสีบานเย็นมาห้อยเล่นต่างรูป
(รับ - เอ้อชา เอ้อชา ชา ชาฉ่าชา หนอยแม่)
พื้นบนฉันจะทาล่วนแต่แป้งหอม
แล้วจะไปเดินให้มันเหนื่อลม
ว่าไอ้ผู้ชายคนไหนที่มันได้กลิ่น (ซ้ำ)
(รับ - เอ้อชา เอ้อชา ชา ชาฉ่าชา หนอยแม่)”

ว่าจัดแจงแก้ผ้าแล้วก็นุ่งใหม่
ให้ชายเจอะอยากจูบจนแทบจะขาดใจตาย
ให้ชายเจอะอยากจูบจนแทบจะขาดใจตาย
ว่าพื้นล่างฉันจะย้อมด้วยน้ำอบไทย
ให้ฝูงชายมันชมเชียวว่ากระไอ
ให้มันแหกแผ่นดิน...ตามไป

(ศิษย์นาฏศิลป์กรมศิลปากร, ๒๕๔๖)

สำนวนที่ ๒

บทจาก

หญิง ๑ “เอ๋ย...ลาแล้วลาเล่าฟังหนอจะลา
เมื่อจะสั่งอะไรเสียหนอกก็สั่ง
จะผินมองหน้าให้น้ำตาฉันย้อย
(รับ – ซัดซ้ำ เอ้อ เอ๋ย...)
เอาผ้าพับใส่พานนานๆ ได้เห็น

หญิง ๒ “เอ็งเอ๋ย ผ้าขาวม้าที่ห้อยคอ
(รับ – ส่งมาฉันจะห่อรักให้ เอ็ง เอ๋ย...)

หญิง ๑ “เราจะเด็ดใบไม้รายไว้ตามทาง
(รับ – ถ้าผู้ใดรักนางก็ตามไป

แม่ตัวนมมันอดน้ำตาไม่ได้
กำลังฉันนี้ยังไม่ไป
เม็นหน้าเสียหนอย ฉันจะไป

นับวันจะมาเป็นอื่นไป เอ๋ย...
ส่งมาฉันจะห่อรักให้เอ๋ย

ถ้าผู้ใดรักนางให้ตามไป
เอ๋ยข้าเจ้าเอ๋ย เออ เอ๋ย...”

(ชาวบ้านจังหวัดอยุธยา อ้างใน อเนก นาวิกมูล, ๒๕๒๗)

สำนวนที่ ๓

เพลงน้อยประยุกต์

“วันนี้เป็นงานวันเกิด
น้องทำอาหารต้องการเลี้ยงพี
เอ๋ย...เรื่องฝีมือทำกับข้าวใครไม่เท่าฉัน
วันนี้รวมกลุ่มทั้งหนุ่มสาว
ไม่ต้องลงขันกินกันเถิด
ขอเชิญลิ้มรสเข้ามาทดลอง
ผัดเผ็ดแมวตำตั้มยำซ้าง
คู๋ค่างคกจิ้งจกบั้ง
ลูกปิ่นแกงส้มกลมกล่อม
ซอญผัดพะแนงชะแลงเปรี้ยวหวาน
ซุ้ประเปิดใส่ใบบัวบก
ของหวานก็มีรสดีเด่น
ตะพุดหวานกรอบจอบแช่อิ่ม
ทั้งต้นตาลเชื่อมต้นกล้วยฉาบ
มะพร้าวหรือก็ใส่กันไปทั้งเปลือก
เชิญตามสบายหายห่วง

กินเลี้ยงกันเกิดสนุกกันดี
กับข้าววันนี้อร่อยถึงใจ... (ดนตรี)
คนเขาเลื่องลือกันทั้งเหนือใต้
ทั้งอาหารหวานคาวทำไว้
วันนี้เป็นงานวันเกิดหนอไม่เป็นไร
ว่าฝีมือของน้องเด็ดแค่ไหน
เฮ้ยแกงจืดเนื้อค่างกับกอไฟ
ทั้งตุ๋กแกงผัดขิงลึงยัดไส้
เกาเหลาลูกบอมบีใส่หอมหัวใหญ่
กระบองทอดมันหัวขวานซุบไข่
สระหมั่นมีดพกห่อหมกปิ่นใหญ่
คืออีโต้แช่เย็นแสบไส้
ถ้าไม่เชื่อก็ชิมจะติดใจ
แกงบวชอีดาบฉันก็ทำได้
กินแล้วตาเหลือกพากันหลงไหล
กินแล้วท้องร่วงกันทุกราย (รับ – เอ้อซา)”

(ขวัญจิต ศรีประจันต์ อ้างใน อเนก นาวิกมูล, ๒๕๒๗)

๙. เพลงอีแซว

เล่นเหมือนเพลงฉ่อย แต่จังหวะปรบมือเร็วกว่า โดยตั้งวงหญิงครึ่งชายครึ่ง ยืนเป็นวงกลมหรือเป็นแถว อาจมีปรบมืออย่างเดียว หรือมีฉิ่งและกรับประกอบ

วิธีร้อง

ขึ้นเพลงด้วยการเอื้อนเสียงยาว ๆ ว่า “เอ้อ...เออ...เอ็ง...เอ้อ...เอ็ง...เอย...” หรือ “เอย...” หรือ “เอ้อ...เอย” (การขึ้นเพลงอาจร้องหรือไม่ร้องก็ได้)

ลูกคู่จะรับตอนท้ายวรรคหรือบทว่า “ชะแล้ว...” หรือ “แล้ว...” เช่น “ชะแล้วทำไม”, “ชะแล้วสองใจ”, “แล้วทำไม” เป็นต้น

ทำนองเพลงอีแซว มี ๓ ทำนอง (บัวผัน สุพรรณยศ, ๒๕๔๖) ได้แก่

๑. ทำนองเก่า ลักษณะค่อนข้างเร็ว กระชั้น คล้ายเพลงเหยย
๒. ทำนองปัจจุบัน ลักษณะเป็นเพลงโต้ตอบอย่างยาว
๓. ทำนองใหม่ เป็นทำนองที่ดัดแปลงโดยนำทำนองเก่ามาประสมประสานกับทำนองปัจจุบัน

ตัวอย่าง

สำนวนที่ ๑

ก. ทำนองเก่า

“ไม่รักไม่ใคร่ไม่ไปไม่มา (ซ้ำ)

ตั้งวงไว้เผื่อปูเสื่อไว้ท่า (ซ้ำ)

ไม่เหยียบกอดหญ้ากอดหญ้าให้ตาย (ซ้ำ)

สวยน้องจะซ้ำจะซ้ำรำไร (ซ้ำ)”

ข. ทำนองปัจจุบัน

“แม่ก้อไก่อ้นพเก้าไ้อแม่สาวเมืองกาญจน์

ดูสวยโก้เดินแกรสวยเก้เป็นกอง

เขาลือก้องทั่วกันอยู่ในชั้นอากาศ

สวยกวนชวนกอดนุ่งสก็อดสวมสะเก็ด

ดูสวยโก้เข้าก้านไปทั่ววรกาย

สวยโก้ลือก้องไปทั่วเมืองไกล

แม่ช่างเบ็ดสะก้าตนาอกอดนอนก่าย

ช่างแหวกอากาศมาเถิดนะแม่กอลูกโก้”

ค. ทำนองใหม่

“มาเถิดหนากะไรแม่มา (ซ้ำ)

ลองคบค้าพี่ไว้สักคน

พี่จะทำทุกอย่างเพื่อแม่นางยาหยี

จะให้เทกระถางหรือให้ล้างกระโถน

.....

มาเถิดหนากะไรแม่มา (ซ้ำ)

แม่คุณจะซ้ำจะซ้ำรำไร (ซ้ำ)

ถึงพี่จะจนพี่ก็มีน้ำใจ

ทุกทุกนาที่พี่ไม่หนีแห่งหนาย

ถือกระเป่าตามกันพี่ก็ทำได้

.....

สวยน้องอย่าซ้ำอย่าซ้ำอยู่โย (ซ้ำ)”

(บัวผัน สุพรรณยศ, ๒๕๔๖)

สำนวนที่ ๒

บทไหว้ครูและบทเกริ่น

ชาย ๑ “เอ๋อ... เอ็ง เออ เอ็ง เออ เออ... เอ้อ เอ็ง เออ เอ้อ เอ็ง เออ...”

บรรจงจับสืบนิ้วขึ้นหว่างคิ้วทั้งคู่

(รับ – เอ็ง เออ เอ็ง เออ... แล้วทั้งคู่)

เชิญสดับรับรสกลอนสดเพลงอีแซว

เพลงอีแซวยุคใหม่ผิดกับสมัยโบราณ

ถ้าขาดผู้ส่งเสริมเพลงไทยเดิมคงจะสูญ

(รับ – เอ็ง เออ เอ็ง เออ... แล้วคงสูญ)

หญิง ๑ (รับ – เอ็ง เออ เอ็ง เออ... แล้วหัวใจ)

อันว่าเพลงพื้นเมืองเคยรุ่งเรืองมานาน

ประมาณร้อยกว่าปีตามที่มีหลักฐาน

อีกทั้งปู่ย่าตายายบอกเล่า

(รับ – เอ็ง เออ เอ็ง เออ... แล้วบอกเล่า)

ชาย ๒ (รับ – เอ็ง เออ เอ็ง เออ... แล้วเกรียงไกร)

ว่าที่จังหวัดสุพรรณฯ นะก็มีงานวัดป่า

ปิดทองหลวงพ่อดโตแล้วก็โมทนา

พอได้ทำบุญสุนทานก็เบิกบานอุรา

ที่ตุลิกะละครเวลาก็ค่อนข้างแล้ว

(รับ – เอ็ง เออ เอ็ง เออ... แล้วคืนแล้ว)

เชิญรับฟังกระทู้กันหนอว่าเพลงไทย

ฝากลำนาคตามแนวนะเพลงอีแซวยุคใหม่

ถึงรุ่นลูกรุ่นหลานนับวันจะสูญหาย

แต่พ่อแม่เกือกุลลูกก็อุ่นหัวใจ

พ่อแม่เกือกุลลูกก็อุ่นหัวใจ

สมัยครูบัวผันและอาจารย์ไสว

ที่ครูบาอาจารย์หลายๆ ท่านกล่าวไว้

การละเล่นสมัยเก่าที่เกรียวกราวเกรียงไกร

การละเล่นสมัยเก่าที่เกรียวกราวเกรียงไกร

คนทุกทิศมุ่งมาที่วัดป่าเลไลยก์

ให้บุญกุศลรักษามีชีวาสดใส

สขสันต์บรรพชาจนทั่วหน้ากันไป

ว่าเพลงฉ่อยเพลงอีแซวก็เจี๊ยวจ๊าวสุขใจ

ฯลฯ

บทประ

ชาย ๑ “.....

เมื่อครูนักพักหนึ่งสมมุติถึงบ้านแม่หนู (ซ้ำ) น้องจะอยู่หรือไม่อยู่เห็นประตูบานใหญ่

เรียกเท่าไรก็ไม่ปานพี่เลยดันเข้าไปดู

(รับ – เอ็ง เออ เอ็ง เออ... แล้วไปดู)

(รับ – เอ็ง เออ เอ็ง เออ... แล้วอะไร)

เห็นเรือนเอ็งมีหลายหลังมุงด้วยสังกะสี

เรือนเอ็งมีสี่หลังนะมุงด้วยสังกะสี

(รับ – เอ็ง เออ เอ็ง เออ... แล้วกะสี)

.....

เฮ้ย ดันแรงๆ เจอะอะรู เอ๊ะนี่มันรูก็อะไร

ดันแรงๆ เจอะรูแม่ น้องมันรูอะไร

เอ็งก็เป็นคนมีนะมีสมบัติมากมาย

ไอ้เรือนหอข้าง... ตัวละของเอ็งเท่าไร

หญิง ๑ (รับ – เอ็ง เออ เอ็ง เออ... แล้วเท่าไร) ว่าเรื่อนหอข้างตัวของพวกฉันเท่าไร
 แหมมาถามราคาประตูหน้าประตูหลัง ทำทะเล่สิ่งตั้งตั้งเดียวแม่พะตบเสียดาย
 แหมมาถามราคาไอ้หน้าหน่อในเนื้อ ถามพ่อชกถือยึดเยื้อยกใหญ่
 แคประตูหน้าก็ราคาหมื่นเศษ ถ้าลิกเข้าไปอีกเม็ด (เมตร) ... (เจรจา)
 แคประตูหน้าก็ราคาสองซัง (รับ – เอ็ง เออ เอ็ง เออ... แล้วสองซัง)
 ว่าหน้าพวกเอ็งไม่ได้้องแล้วกลืนไอ (รับ – เอ็ง เออ เอ็ง เออ... แล้วกลืนไอ)
 ชาย ๑ ว่าแคปากประตูหน้าก็ราคาสองซัง หน้าอย่างฉันไม่ได้้องชะหนอว่ากลืนไอ
 ประตูหน้ามันแพงจิงขอต่อเหลือสองร้อย (รับ – เอ็ง เออ เอ็ง เออ... แล้วสองร้อย)
 ขอให้เข้าไปสักหนอยเถอะแม่ข่อยไบคาย (รับ – เอ็ง เออ เอ็ง เออ... แล้วไบคาย)
 ถ้าไม่เข้าประตูหน้าข้าจะเข้าประตูหลัง (ซ้ำ) ... (เจรจา)

ชาย ๒ ขณะเอ็งเข้าประตูหน้าพวกข้าล่อประตูหลัง ระวังประตูเอ็งจะพังหาที่ซ่อมไม่ได้

หญิง ๑ ประตูฉันดีมีราคาก็แพง

ชาย ๑ ประตูเอ็งดีหนอราคาแพง (ซ้ำ)

หญิง ๑ ของเอ็งไม่ได้ตั้งของฉันหรือกมึง

ชาย ๑ ประตูจะตั้งเอาว่าของพี่ (ซ้ำ)

พอประตูจะโขกข้าก็ยกตัวกลับ (ซ้ำ)

ชาย ๒ เอ๊ย... ว่าประตูอ้อไอ้ข้าก็กลับเข้าไปใหม่

บอกว่าประตูเอ็งของเอ็งนี่อ้อ

ไอ้ข้าจะอยู่ข้างในกันสักเจ็ดแปดปี

แล้วเอ็งจะเยียวเอ็งจะซี้กันยังง

.....

ชาย ๑ อ้อประตูเอ็งใหญ่ละเท่าประตูฟ้า

พี่ไม่นึกไม่ฝันว่าจะได้พบนางฟ้า

(รับ – เอ็ง เออ เอ็ง เออ... แล้วนางฟ้า) แล้วไปยืนหลบภูอเวทดาอยู่อย่างไร... (เจรจา)

พี่ไม่นึกไม่ฝันว่าจะได้พบนางฟ้า

ไปหลบภูอชะฎาเวทดาอยู่อย่างไร

หญิง ๒ (รับ – เอ็ง เออ เอ็ง เออ... แล้วอย่างไร) ไปหลบภูอเวทดาหันมาอย่างไร

แต่พอสวนทางเข้ามาเจอพ่อหนุ่ม

ไอ้โหช่างภาคภูมิแลดูหล่อฉิบหาย ... (เจรจา)

แต่พอสวนทางเข้ามาเจอพ่อหนุ่ม

ไอ้โหช่างภาคภูมิแลดูหล่อฝิ่งผาย

สวัสดีเจ้าคะเห็นคุณพี่แล้วน้องเขิน

แหมช่างหล่อเหลือเกินหยั่งกะลิงแปลงกาย

(รับ – เอ็ง เออ เอ็ง เออ... แล้วแปลงกาย) ฯลฯ

บทลา

ชาย ๑ “ก่อนจะจบวันนี้ผมจะขออวยพร ให้ท่านถาวรกันไปด้วยพรทั้งหลาย
ให้ท่านประสบสุขกันด้วยพระพรทั้งสี่ (ซ้ำ) ที่องค์พระชินสีห์ตำราตราไว้
อายุ วรรณะ สุขะ พลัง (รับ – เอ็ง เออ เอ็ง เออ... แล้วพลัง)
ให้รื่นรมย์สมหวังกันเสียทุกราย (รับ – เอ็ง เออ เอ็ง เออ... แล้วทุกราย)
เอื้อ เอื้อ เออ... เอื้อเอะ เออ เอ็ง เออ... (รับ – นอย นะ นอย นอย นอย นอย)
(เปลี่ยนจังหวะร้องและปรบมือซ้ำลง)
เวลาน้อยนักคงต้องจากแน่ (ซ้ำ) ปากลาตาแลน้ำตาแทบไหล
ลาทุกๆ ท่าน ลาทุกๆ คน (ซ้ำ) หน้ามองใจหม่นคิดถึงเราบ้างไหม...
อวรณ์อาลัยประทับใจยิ่งนัก (ซ้ำ) ชาวไทยนารักทำให้พวกเราอาลัย
(รับ – ซอระกำ เอ๊ย ดอกสำไผ่ (ซ้ำ) คิดถึงเพียงไหนก็ต้องไกลกันเอย
เอื้อ เอื้อ เออ... เอื้อเอะ เออ เอ็ง เออ... นอย นะ นอย นอย นอย นอย)

ฯลฯ (เปลี่ยนทำนองคล้ายขับ แต่ละคู่รำและปรบมือ มีเสียงกลองกระทบ)

ชาย ๑ “พวงมาลัยควรหรือมาไกลจากห้อง (รับ – พวงมาลัยควรหรือมาไกลจากห้อง
ลอยละล่องเข้าในห้องไหนเอ๋ย... เอื้อ เออ เอื้อ เออ)

จะเร่งด่วนจนเวลาหน้าก็หมอง ชาย ๒ พอดาก็มองเฝ้าชะงัดและแลหา

ชาย ๑ ว่าวันนี้พวกเราต้องขอลา ชาย ๒ โอกาสหน้าบรรจบค่อยพบกัน

ชาย ๑ คิดถึงท่านผู้ดูอยู่ข้างหน้า ชาย ๒ เสียแต่เวลาน้อยแท้ต้องแปรผัน

ชาย ๑ หากท่านว่างเมื่อไรไปด้วยกัน ชาย ๒ จะคอยต้อนรับท่านด้วยเต็มใจ

ชาย ๑ ว่าวันนี้ลูกรักคงต้องจากก่อน ชาย ๒ ขออำนาจอวยพรท่านทั้งหลาย

ชาย ๑ ให้อยู่ดีมีสุขทุกข์พ้นไป ชาย ๒ หวังสิ่งใดให้สมอารมณ์ปอง

ชาย ๑ ว่าให้ประสบความสำเร็จทุกข้อย่ามี ชาย ๒ ด้วยพรสี่ประการนั้นแน่ซึ้ง

ชาย ๑ ถ้าคิดเงินขอให้ได้ตั้งใจปอง ชาย ๒ ถ้าคิดทองก็ขอให้หลังไหลมา

ชาย ๑ ว่าจำเป็นจำต้องไปจำใจจาก ชาย ๒ ขอฝากรักอาลัยไว้ถ้วนหน้า

ชาย ๑ ทั้งจึงฉับกรับกรองเอ๋ยก็ต้องลา ชาย ๑,๒ พร้อมยกมือวันทาสวัสดิ์เอย

(รับ – เอื้อ เออ เอื้อ เออ พวงมาลัยควรหรือมาไกลจากห้อง (ซ้ำ)

ลอยละล่องเข้าในห้องไหนเอ๋ย เอื้อ ลอยละล่องเข้าในห้องไหนเอ๋ย เอื้อ เออ เอื้อ เออ

พวงมาลัยควรหรือมาไกลจากห้อง (ซ้ำ) ลอยละล่องเข้าในห้องไหนเอ๋ย

เอื้อ ลอยละล่องเข้าในห้องไหนเอ๋ย เอื้อ เออ เอื้อ เออ...)

(ศิษย์นาฏศิลป์กรมศิลปากร, ๒๕๔๖)